

> Gezond werk, goed geregeld

Versie 2 – 3 nov 2009

AOW-plannen in relatie tot de zware beroepen

AOW en pensioen moeten mogelijk blijven op 65 jaar, voor iedereen

1. Zware beroepen zijn niet te definiëren...

Iedereen is vandaag de dag arbodeskundige en doet ferme uitspraken over 'zware beroepen': Donner, Wientjes en Jongerius.

Wientjes ontkent de problematiek en Donner maakt een wonderlijke pirouette rond de arbowed: gaat hij nu voor goede arbeidsomstandigheden, of zet hij in op het verwijderen van werknemers uit hun job?

Kabinet: *Uiteindelijk kan alleen door goede arbeidsomstandigheden en loopbaanbeleid worden voorkomen dat werknemers vervroegd uitvallen. Zware beroepen zullen er altijd zijn, maar voorkomen kan worden dat mensen deze zo langjarig uitoefenen dat gezondheidsschade optreedt – uiteraard onverminderd de eigen keuze daartoe.*

Wientjes in Buitenhof: *De omschrijving van het begrip 'zware beroepen' moet heel beperkt worden gehouden. Dat zei voorzitter van de werkgeversorganisatie VNO-NCW Bernard Wientjes zondag naar aanleiding van de verhoging van de AOW-leeftijd in het televisieprogramma Buitenhof. „Anders had je het hele circus niet hoeven organiseren.“*

Zware beroepen als zodanig zijn moeilijk tot niet te definiëren, onder andere omdat geen recht wordt gedaan aan de omstandigheden waaronder het beroep wordt uitgeoefend, en de veranderingen die daarin teweeg gebracht kunnen worden.

Of een willekeurig beroep in ploegendienst/ nachtdienst wordt uitgeoefend of alleen in dagdienst, maakt al een wereld van verschil voor de zwaarte van dat beroep!

Idem dito de mate waarin de werkgever aandacht besteedt aan verbetering van arbeidsomstandigheden.

Het is wél zo dat voor bepaalde functies en beroepen *momenteel grosso modo* meer slijtende arbeidsomstandigheden gelden dan voor andere, sterker: uit gegevens van onder andere het RIVM blijkt dat slijtende arbeidsomstandigheden nog op grote schaal voorkomen.

Als we de mate van blootstelling aan slijtende arbeidsomstandigheden thans één op één zouden vertalen naar "zware beroepen", dan kan het circus van de heer Wientjes inderdaad zijn deuren sluiten.

2....slijtende arbeidsomstandigheden zijn daarentegen uitstekend te definiëren

Slijtende arbeidsomstandigheden, waardoor mensen zelfs de 65 vaak niet gezond en werkzaam halen, bestaan op grote schaal en zijn héél goed te definiëren. Dat nog steeds grote aantallen mensen onder slijtende omstandigheden werken wordt o.a. bevestigd door RIVM-cijfers. Dit alles ondanks de inmiddels ruim 25 jaar oude arbowed.

Verbetering lijkt er de laatste 10-15 jaar nauwelijks te zijn. Het RIVM vertaalt de cijfers over slijtende omstandigheden wellicht mede daarom overigens wél naar 'zware beroepen' (zie bijlage).

Het lijkt erop dat de heren Wientjes en Donner bewust de enorme kloof tussen (arbo)wet en (arbo)werkelijkheid buiten beschouwing laten.

Slijtend is geen synoniem voor **zwaar**. Een omstandigheid is slijtend als herstel niet of onvoldoende mogelijk is, waardoor lichaam en/of psyche sneller slijten dan op grond van leeftijdsfactoren te verwachten zou zijn.

Slijtende arbeidsomstandigheden ontstaan bij onbalans tussen (fysieke en/of psychische) belastbaarheid en (fysieke en/of psychische) belasting van werknemers.

Het omslagpunt in deze balans bij het merendeel der werknemers (70 tot 90%) kan worden bepaald middels zogenaamde grenswaarden. Dit is mogelijk voor de meeste arbeidsrisico's, zo is al tijdens de discussies over de arbowet in 2005-2006 getoond.

In Oostenrijk zijn dergelijke grenswaarden de basis voor het zgn. Schwerarbeitspension.

3. Levensverwachting en gezondheid hangen samen met arbeidsomstandigheden

Als we kijken naar levensverwachting van mensen zien we een duidelijke samenhang tussen opleidingsniveau en slijtende arbeidsomstandigheden (o.a Burdorf). In mindere mate geldt dat voor leefstijl en aantal werkzame jaren. Deze verbanden versterken elkaar en blijken bovendien een onderlinge afhankelijkheid te vertonen. Primaire inzet van de bond is: sturen op betere opleiding en betere arbeidsomstandigheden ('sleutelfactoren'). Langs die weg zijn zowel meer langdurige inzetbaarheid van werknemers als langere (gezonde) levensverwachting bereikbaar.

Langer doorwerken en opvang van vergrijzing kan maar op één manier goed en duurzaam mogelijk worden gemaakt: door verbetering van arbeidsomstandigheden in de bedrijven. De overheid kan daaraan impulsen geven door eenvoudiger wetgeving, inclusief een heldere scheiding tussen gezond en ongezond werk middels een stelsel van gezondheidskundige grenswaarden.

Op dit moment is bekend dat 68 tot 75% van de Nederlanders boven 65 jaar 1 of meer chronische ziekten heeft.

4. Slijtende arbeidsomstandigheden liever niet 'afkopen'

Slijtende arbeidsomstandigheden "afkopen" middels een vroegere AOW-leeftijd is mogelijk maar niet aan te bevelen. Omdat het een omgekeerde en ongewenste prikkel oplevert, zowel voor werkgevers als werknemers.

Verder zal het hanteren van het 30-jaar criterium toekomstonzekerheid in de hand werken, wat een versterkend negatief effect kan hebben op de gezondheid.

Het moment waarop mensen versleten zijn en "duur" worden voor de sociale zekerheid en de (gezondheids)zorg zou door dit voorstel wel eens vervroegd kunnen worden.

5. De kabinetsplannen voor 'zware beroepen' en slijtende omstandigheden: te weinig en te laat

FNV Bondgenoten wil AOW en pensioen mogelijk maken op 65 jaar, voor iedereen.

Een AOW op 65 jaar specifiek voor werknemers die te lang hebben blootgestaan aan slijtende omstandigheden lost voor deze groep weinig tot niets op.

Dat geldt ook als gekozen wordt voor een nieuwe baan na 30 jaar, waardoor de AOW ook voor hen alsnog naar 67 verschuift.

De structurele gevolgen van slijtage door het werk openbaren zich meestal al ruim voor het 65ste jaar (grofweg: tussen 45 en 60), en zijn dan in de meeste gevallen al onherroepelijk.

Het heeft er alle schijn van dat de 'sociale maatregel voor zware beroepen' meer reddingsboei voor de PvdA is dan dat hij werkelijk iets voorstelt.

6. Miljoenen Nederlandse werknemers werken onder slijtende arbeidsomstandigheden

Wientjes in Buitenhof: *De Arboret voorkomt uitzonderlijke slijtage, zei Wientjes, en echt beschadigingen veroorzakend werk is zo goed als voorbij.*

Het aantal werknemers wat werkt onder zware/slijtende omstandigheden is vele malen groter dan de heren Donner en Wientjes menen. Dus óf het volume (en daarmee de kosten) van deze aanpak rijst de pan uit, of men scherpt de normen voor "zwaar werk" dusdanig aan, dat het de maatregelen nóg meer lege huls worden dan ze nu al zijn.

Nemen we alleen al het aspect nachtarbeid. Dit is zowel in België als in Oostenrijk één van de geaccepteerde zwaar werk-factoren. In Nederland hebben 1,4 miljoen werknemers hiermee te maken...tel uit je winst.

Werken in Nederland nog steeds topsport... Aantallen werknemers met slijtende arbeidsomstandigheden			
Risico	% wn blootgesteld	Aantal wn (op 7,5 miljoen in 2007- 2008)	overmatige slijtage van...
<i>Bron: RIVM Nationaal Kompas Volksgezondheid/ NEA/ Arbobalans en CBS (Statline) (enige onnauwkeurigheid door slecht uitleesbare statistiek arbobalans)</i>			
kracht zetten (tillen, duwen, trekken)	18%	1.350.000	bewegingsapparaat
trillingen	9%	675.000	bewegingsapparaat
fysiek zware ongemakelijke houding	11%	825.000	bewegingsapparaat
herhalende bewegingen	34%	2.550.000	bewegingsapparaat
gevaarlijke stoffen	10%	750.000	Longen (effect: allergie/ carcinogenen)
schadelijk lawaai	7%	525.000	gehoor
hoge werkdruk (vaak/ altijd)	41%	3.075.000	burnout/ hart- en bloedvaten
<i>Bron: Houtman/vd Berg (TNO 2005)</i>			
staand werk (regelmatig > 2uur p dag)	24%	1.800.000	rug, bloedvaten
extreme hitte (regelmatig)	4%	300.000	acute uitval hart en bloedvaten
<i>Bron: arbokennisnet</i>			
nachtarbeid	18,5%	1.400.000	spijsvertering, (effect: kanker)

7. Maximeren zwaar werk op 30 jaar werkt averechts.

Kabinet: *Werknemers die zware werkzaamheden vervullen waarvan in redelijkheid niet verwacht kan worden dat deze langer dan 40 jaren verricht kunnen worden zonder uitzonderlijke slijtage (zogenaamde zware beroepen), zullen in de toekomst tegen de tijd dat zij 30 jaar dit beroep vervullen een aanbod moeten krijgen van minder belastend werk. Krijgen zij dat aanbod niet dan zal de werkgever financieel moeten faciliteren dat zij de mogelijkheid krijgen om na hun 65^e te stoppen met werken.*

Het kabinetsstreven naar maximaal 30 jaar zwaar werk is af te keuren omdat het precies het tegendeel bereikt van wat beoogd wordt.

Wij verwachten van deze maatregel in de praktijk geen prikkel om slijtende

arbeidsomstandigheden tegen te gaan, zoals de arbowet voorschrijft, de vakbeweging nastreeft en de politiek in woorden aanhangt.

Wij verwachten dat het vooral een prikkel zal om mensen die in slijtende omstandigheden werken, na 30 jaar linksom of rechtsom weg te werken (via ontslag, ZZP-onder-dwang, banenpool voor minimumloners en al wat creatieve werkgevers op dit vlak kunnen bedenken).

Werknemers minder belastend werk aanbieden kan alleen als dat werk voorhanden is. Ervaring met reïntegratie van gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemers leert dat dit binnen het eigen bedrijf in beperkte mate mogelijk is (eerste spoor). Ervaring met reïntegratie tweede spoor (buiten het eigen bedrijf) leert dat inschattingen in de praktijk veel te optimistisch blijken.

Kortom: er dreigt een nieuw stuwmeer te ontstaan van moeilijk of niet-herplaatsbare mensen afkomstig uit de "zware beroepen".

Daarmee riskeert de zwaar werk-maatregel tot het tegendeel te leiden van wat men zegt te willen bereiken: minder arbeidsparticipatie en een verder verslechterende verhouding tussen het aantal werkenden en het aantal niet-werkenden.

8. De voorgenomen wijziging van de arbowet leidt tot structurele toekomstzekerheid

Kabinet: *De Arbowet zal zo worden gewijzigd dat de werkgever beleid zal voeren dat gericht is op duurzame inzetbaarheid van werknemers. Werknemers moeten hieraan meewerken. Zo ontstaat een gezamenlijke verplichting.*

Ook het voornemen van het kabinet om de arbowet aan te passen ('duurzame inzetbaarheid') lijkt door ons niet gewenste effecten te genereren.

Waar nu de 'selectie' op belastbaarheid én de uitstoot van werknemers meestal pas aan het einde van de loopbaan plaatsvindt, omdat je versleten bent, of te oud om nog een kans te maken bij sollicitatie, schuift dat selectiemoment naar voor:

-> naar 30 jaar in de formulering van het Donner-Kleinsma voorstel (zwaar werk maximaal 30 jaar)

-> naar het begin van de loopbaan ("selectie aan de poort") dan wel continu tijdens je hele loopbaan bij de beoogde aanpassing van de arbowet

De huidige arbowet, en de vakbeweging, sturen **primaire** op aanpassing (lees: vermindering) van de fysieke en psychische belasting van werknemers in "zware beroepen".

Ofwel: op het wegnemen van onveilige en ongezonde (= slijtende) arbeidsomstandigheden.

De "nieuwe" benadering van kabinetswege resulteert vooral in vroegtijdige selectie middels belastbaarheids-checks van individuele werknemers. Het dreigt daarmee in de toekomst een zeer oneigenlijke druk te zetten op verantwoord loopbaanbeleid, en werknemers te confronteren met structurele toekomstzekerheid. Toekomstzekerheid is overigens één van de factoren die leiden tot gezondheidsklachten en daarmee snellere slijtage van werknemers, alsmede een groter beroep op de zorg.